

Iz natoroznanstva.

Od vremena.

(Dalje.)

Vodni soparji. Ko je poletenske dni prav vroče, vsak lahko vidi, da v skledi, če jo pod milo nebo postavi, hitro vode zmanjkuje. Voda, kar je je zmanjkalo, je izpuhtela in se v soparje spremenila. Soparji se po zraku razširjajo, pa jih ni viditi, dokler se ne zgosté v vodne mehurčke; zdaj jih vidimo ter pravimo, da so megle, naj se vidijo visoko v zraku ali pa po dolinah. Kadar je zrak soparjev sit, se radi zgosté, posobno če se kaj ohladijo. Ako postaviš v taki zrak merzlo stvar, se bližnji zrak ohladi, vodni soparji se zgosté in se stvari primejo: so drobne vodne kapljice. Če prineseš kozarec merzle vode v gorko sobo, se ga hitro vodne kapljice primejo; ni več svital, pravimo, da se je rôsa po njem naredila. Gorkeje ko je, raje voda izpuhteva; toda zrak še ne smé soparjev sit biti, če ne, se jenja izpuhtevati. Nad rekami in mokrimi kraji vedno soparji v zrak leté; pa jih tudi zelenjadi nič manj ne narejajo. Podnevi se gorkota versti; toraj ni zmiraj enako veliko soparjev v zraku. Zrak, če je gorkeji, več soparjev zamore v sebi obderžati. Kmaloko je sonce izhajalo, se ogreje. Poleti blizo do devetih zmiraj več soparjev prihaja; zdaj ko so se tla ogrele, morajo soparji z zrakom kviško. Pri tleh jih je manj, pa se vedno drugi delajo. Do štirih popoldne jih zrak vedno v višave vlačí; pozneje se pa zrak pomiri, da ne gré več kviško. V spodnjih legah se nabirajo soparji do devetih zvečer, dokler se toliko ne ohladi, da se drugi delati ne morejo. Pozimi je naj manj soparjev, kadar sonce izhaja, naj več pa jih je ob dvéh popoldne.

Da se soparji delajo, ni dosti, da bi bilo le toplo, mora tudi v zraku še za-nje prostora biti. Če je bolj suh zrak, hitreje se delajo. Suh pa je, kadar se mokre stvari, kakor perilo, hitro sušijo. Toraj vidimo, kaj se pri sušilu godí: voda, ki se perila derží, izpuhteva, kar se posebno hitro godí, če je zrak suh. Zatorej se perilo na vetru dobro suši, ker veter soparje odnaša in dovelj suhega zraka prinaša. Zrak je vlažen, kader se perilo noče sušiti; takrat se rada rôsa po merzlih stvaréh dela.

Sicer pa ne sodimo samo le po soparjih: ali je zrak suh ali vlažen. Poleti je dostikrat več soparjev v suhem, kot pozimi v vlažnem zraku; to pa dela toplota. Toraj suh ali vlažen zrak ne razodeva: koliko soparjev da je v njem, ampak ali jih je že pri svoji toploti skoraj sit ali jih še kaj prida va-nj more. Zrak je vedno tamkej bolj vlažen, kjer je več mokrote po tleh in več toplote. Po suhem, posebno proti sredi velikih dežel, je zrak bolj suh kot pri morji, toraj je nebo lepši jasno v sredi dežel, kot po primorskih krajih. (Dalje sledí.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Gori omenjeni kamen ima na drugi strani tudi še napis LATOBIO AVG. SACR. L. Caesernius V. S. L. M. Da na tem kamnu enkrat stoji Latovo, drugikrat Latobio, je očiten dokaz za resnico tega, kar mi terdim. Muhar si je prizadeval ta napis tolmačiti po Apollonu, kateri ima priimena Latous, Latoius, λητώος, kar pa tudi iz tega vzroka biti nemore, ker te imena imajo v tretjem sklonu Lato, Latoio, ne pa Latovo, Latobio. Glasnik b za v nahajamo, kakor smo že večkrat rekli, pogostoma v rimskih napisih. Še imenitniša sta dva druga napisa, ktera je Aventin ¹⁾ v okolici juvavski zapisal in se tako glasita:

Latobio aug. sac. Pro salute Nam. Sabinae et Ju-

¹⁾ Avent. „Annales Boic. lib. 2.

liae Basiliae Undonia Vera Mater V. S. S. L. M.“ — Pridni naš Schoenleben ¹⁾ je mislil, da ta kamen opominja na zmago Latovičanov po Augustu, — al njemu se lahko ta zmota odpušča, ker v njegovem času je starinoslovje še v zibeli ležalo. Da je ta spominek božanstvu posvečen bil, pričuje napis, da ga je Latovu za zdravje Juliae Basiliae postavila mati Undonia Vera, obljubo svojo rešivša. Tukaj se ima pod Latovom razumeti Višnu, ker on je med vsimi božanstvi nar bolj bil časten kot delitelj zdravja. Drugi napis še imenitniši se tako glasí: „Latobio Augusto sac. K. L. Cresenius Avitus V. S. L. M.“ Tukaj nahajamo ime Cresenius, kateri je bil častitelj Višnu — Keršna — Kersnika — Kresnika — Kresimira.

Kakor smo že enkrat v „Novicah“ rekli, je Višnu se v svoji osmi avatari zval Krešna, Keršna, in vsi učeni basnoslovci kakor Paulin, Kreuzer, Bohlen, Jonës so rekli, da vse basni od Keršna-ta pričujejo: Krešna ni druga kakor „sol in eclypsi“, zato se tudi velí Džaganat — Svetovit, in še dandanašnji opravlja slovensko ljudstvo (sicer že v keršanskem duhu in keršanskima svetnikoma sv. Jurju in Ivanu Kerstniku v čast) Krešnovo službo, da kuri po hribih ogenj, kateri se po njem velí kres. Rodovine z imeni Kresnik, Kersnik, Kresonja je še danes dosti po slovenskem Štajeru in Kranskem. Da so to božanstvo tudi severni Slovani poznali, pričujejo imena zgodovinske Kresimir ²⁾. Znamenita je spet ta okoljščina, da v imenih oseb, ktere so spomenike postavile, spet najdemo latinske imena, ktere so pri Slovanih bile v navadi. Taka je Caesernius — Češslav, Kasil, Kosil, der Lockige, Undonia = Buga ime sestre horvaških knezov Muhla, Kosenca Horvata itd. Ime Buggion sem dvakrat našel na noriških kamnih.

Višnu Tamara — Latova so stari Noričani, kakor čvetero spomenikov pričuje, posebno radi častili. Lastnih imen na noriških kamnih sem dozdej le še dvoje našel; eno v obliki Lotucus ³⁾, to je, Lotuk, in drugo Belatumara ⁴⁾. Glasnik sanskritski a že v indiških narečjih prehaja tudi v u, n. pr. karma in kurma, želva, Parvati indiški Parbudi, primeri slovenski kralj, poljsko krul. Kakor po častji Sava — seva nahajamo rod Savaces, Savaces = Savci po štiru Štiriates, po Shivi Nori Norici, po Shivatovem turi Taurisci = Turiščani itd. tako po častji Višnu-ta Tamara Latovici, Latobici, in posebno mesto praetorium Latovicorum, Latobicorum. Božanstvo se je torej velelo Latov, kar je stari imenovavnik, enak latinskemu na us, od kterege še imamo nekoliko ostanjkov, n. pr. žernov, mazgov, celov, in lastne imena Dernov, Harkov itd. Mesto Latovičanov se je torej velelo Latov, prebivavci pa Latovci, Latovičani, drugači bi Rimljan, kateri je slovenske sklone polatinčeval, ne bi mogel pisati „Latovici“.

(Dalje sledí.)

Jezikoslovne zadeve.

Besedica o slovniški sodnji.

Z veseljem je vrednik tega lista slišal, da njegove misli, ki jih je zastran slovniške sodnije v 36. listu

¹⁾ Schoenleben „Apparat“ I. p. 73.

²⁾ Šafarik „Slav. Alterth.“ II. 288. En kralj Kresimir je živel leta 882 in je bil sin Muntimira, kralja horvaškega.

³⁾ Muhar „Röm. Norikum“ I. 186.

⁴⁾ Priime Belatumare je Saplia od šapel = venec, verpec, torej Saplia = imenu Venima — venčana. Gori smo čuli, da se Shiva velí belo tumaro, šapljeni — venčani! V napisu, v katerem se najde ime Lotucus, še se najde ime Cuce et Surae, kar opominja na častje rodivnega principa in na organ in simbol tega principa. Na štajarskih kamnih se nahaja možko lastno ime Lotur, iz kterege je gosp. Knabl nemškega Lothara napravil, in žensko ime v napisu, v katerem se Lotur najde, se velí Soha. Saha je ime indiške Vile povodkinje, Lota pa vodni cvet, torej spet dokaz za resnico. Muhar „Röm. Norikum“. I. 179. Lote rastete dvojne sorti: belkasta in plavkasta. Spis.

razodel, so poterdili mnogi veljavni slovenski pisatelji. Posebno važno pa bo našim bralcem zvediti, kaj o tem dva gospoda mislita, ki jih ponosno med pervake slovenskega slovstva štejejo; nju mnenje bi utegnilo končati omenjeno pravdo.

Svitli knez in škof lavantinski so mi 12. t. m. blagovolili sledeče pisati: „Kar ste nam v slovniski sodni v 36. listu povedali, ste moje misli skoz in skoz zadeli in posneli. Taka sodnja bila bi cvet brez sadu. Le svoje terme se ne deržimo, pa enokoljko čez prag se ozrmo; posnemajmo, kar je dobro in prav po duhu slovenščine; zloga bo polahoma sama došla; posiloma se doiti ne dá. Tudi Nemci jo v pisariji še neprenehoma lovijo. Gledati moramo na reč, ne toliko na minljive oblike — vražje spotike v napredovanji slovstva našega“.

Slavni gosp. profesor Metelko pa so mi 21. dan t. m. sledeče na znanje dali: „O zadevi slovenske sodnije ste Vi, odkritoserčno govorim, vse tako dobro premislili in po vsi ozornosti tako razločno povedali, da ne morem bolje storiti, kakor reči, da sem vès Vaših misel, in s tem, menim, je vsa ta reč dognana“.

Za poduk in kratek čas.

Pismice od zamaknjenih.

(Konec.)

Sedaj, dragi moj, ti hočem povedati: kako se tudi narejati zamore zamaknjenstvo. Ker pa ne želim, da bi tudi ti to skušal, kar ni za nobeno rabo in za nobeno korist, ti bom razložil to reč le ob kratkem.

Ni vsakdo pripraven, družega zamakniti. Naj pripravniši za to je zdrav in močan človek od 25 do 50 let, terdne volje in živega zaupanja na to. Tudi mora s tisto osebo, katero zamakniti hoče, enacih občutkov biti, ker brez sočutja (ohne sich in Rappert zu setzen) se ne izbudí zamaknjenstvo. Da se pa to sočutje izvé ali če je moč izbudí, se delajo nekatere priprave (praeparirende Behandlung). Zamakovavec (Magnetiseur) prime v ta namen rami tiste osebe, katero hoče zamakniti, z obema rokama tako, da pavca položi v podpashi, vse druge perste pa na ramo, potem večkrat močno stisne in strese pleča itd.

Mu je to po sreči šlo in če vidi, da bo kaj, začne pravo zamakovanje (effektive Behandlung), katero se večidel z roko opravlja in se rokovanje (Manipulation) velí. To pa se opravlja ali z rahlim gladenjem ali z močnejim stiskovanjem. Zavolj spodobnosti je oseba sicer oblečena, pa le s prav lahko obleko in ne s svilnato; zamakovavec jo gladi od glave do nog in od nog do glave nazaj v okrožji ali z dlanom ali robom roke.

— Če jo pa hoče zamakniti z močnejim stiskovanjem, položi eno roko na želodec osebe, drugo pa na tisti del, kterege posebno hoče zdramiti. Pri vsem se ravna po posebnem redu, po skušnjah poterjenem, v tihi in bolj tamni sobi, pri srednji toploti, vsaki dan ravno ob tisti uri, in skoz več mesčev stanovitno, pervekrati ne čez četert ure, pozneje pa tudi celo uro. Oseba leži, ali napol sedí napol leži. Če se zamaknjenstvo že približuje, jo začne na posebno vižo po očéh gladiti (Sopiren), da jo spravi v spanje.

Ko je zaspala in je z neprenehanim gladenjem v pravo zamaknjenstvo djana, začne v teh sanjah razodevati vse tiste reči, ki jih slišimo in vidimo pri zamaknjenih, da uganujejo misli družih ljudi, — da berejo pisma, ki jim jih pokladamo na žlicico ali na konec perstov, — da govorijo v ptujih jezicah, — da pripovedujejo prihodnje prigodbe, — da razlagajo svojo bolezen in pomočke zoper njo in sto družih reči, ktere si lahko mislimo, ako pri vsem tem le tega nikoli ne pozabimo, česar se nam dostikrat sanja že v navadnem spanji.

Vidiš, prijatelj, to je tista skrivnost, ktere nekteri celó verjeti nočejo, drugi pa malikujejo o nji, da take osebe so kaj posebnega božjega. Oboje je skoz in skoz napčno,

česar si sedaj menda do dobrega sam prepričan. Zamaknjenstvo je prosta natorna prikazen, ktera se včasih sama po sebi nareja, nar večkrat pri bolj občutljivih ženskah iz spolovilnih vzrokov, — pa jo tudi mi narediti zamoremo. Gotovo pa se kaže tudi v zamaknjenih prečudna moč duševnega življenja, ktero se tako rekoč začasno loči od telesnosti in se povzdigne v sanje, za ktere nimamo nobenega merila, nobenega zakona; le to za gotovo vémo, da so sanje navadnega človeka v nenavadnem stanu. Teh sanj in v tem nenavadnem stanu ne moremo tajiti, — al nespametno in pregrešno je, če jim pritikujemo kaj božjega, ker le prevečkrat je tudi goljufija in sleparija zraven. Od zamaknjenstva sploh tedaj res veljajo besede pesnika, ki pravi:

Kdor nič ne verjame, veruje pre malo;

Kdor pa verjame vse, veruje preveč.

Slovanski popotnik.

* Letos izhaja v našem cesarstvu 36 slovanskih časopisov, 16 českich, 7 poljskih, 11 jugoslavenskih, 2 rusinska, med kterimi jih izhaja v Pragi 10, v Lvovu 5, v Zagrebu 4, na Dunaji 3, v Berni 2, v Ljubljani 2, v Peštu in Budinu 2, v Krakovi 2, v Novem Sadu, Banski Bistrici, Humpolcu, Tešinu, v Zadru in Celovcu po enem.

* Koledarjev slovanskih je prišlo za to leto blizo 40 na svetlo, naj več v českem jeziku.

* Društvo sv. Mohora šteje že 1038 družbenikov.

* V cesarski knjižnici na Dunaji je blizo 16.000 rokopisov v gerškem, hebrejskem, kitajskem, indiškem itd. jeziku, 12.000 evropskih rokopisov na papiru, 12.000 prvotiskov, 280.000 knjig nove dôle, 6000 zvezkov muzikalnih in 8800 rokopisov od imenitnih mož.

* Gosp. Dragotin Havliček, nekdanji zastopnik na zboru deržavnem avstrijskem in vrednik českich „Nar. Novin“ in „Slovana“, ki je moral čez 4 leta v Briksenu (na Tiroljskem) zunaj svoje domovine živeti, je unidan dobil dovoljenje, da se smé spet nazaj domú verniti.

* Sloveni v Lužicah (Lausitzer-Wenden) stanujejo v 729 soseskah in štejejo 164.000 duš, 153.000 jih je evangeljske vére, 11.000 pa katoliške. V 95 cerkvah jim oznanuje 114 duhovnov besedo božjo; šol imajo 190, v kterih učí 210 učiteljev v lužiško-serbskem narečji; „matica“ njih veselo napreduje.

* 13. dan tega mesca se je praznoval 60letni rojstni dan slavnega Šafarika, ki je bil, slovanskemu slovstvu na čast, rojen 13. maja 1795 v Kabalarovu na zgornjem Ogerskem.

* Iz našega cesarstva se je na Rusovsko izpeljalo leta 1852 za 5 mil. 899.444 sreb. rubljev blaga, iz Rusovskega v naše cesarstvo pa za 5 mil. 709.897 rubljev, — leta 1853 pa iz Avstrije v Rusijo za 5 mil. 869.341 rublj., iz Rusije v Avstrijo pa za 7 mil. 640.005 rubljev.

* Slavensko knjižestvo dobíva na Danskem in posebno v glavnem mestu Kodanji zmiraj več prijatlov; neki dr. Thorson je začel izdajati biblioteko „slavenske beletristike“; posebno pozornost izbujajo arheologicne preiskave českega pisatelja prof. Vocela.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Tersta. * Kmali bomo imeli pri nas več pitne vode, ker raka (vodovod) od Nabrežine v Terst se bo napravila s kapitalom od 660.000 fl., ki se je nabral po akcijah. Železnica bo nek prihodnje leto gotova.

Iz Ljubljane. Mnogo družtvenikov krajskega muzeja je razodelo željo, naj bi se napravljali od časa do časa zbori, v kterih bi se družtveniki pomenkovali o mnogoverstnih védah in znanstvih, ki obsegajo obširno polje